

„Ettől még nem kell megszüntetni!” – interjú a kisebbségi biztossal az új alkotmányról

(Hirszerzo.hu, 2011. március 26.)

A gyöngyöspatai terror bármikor megismétlődhet, mert az országban számtalan olyan település van, ahonnan lényegében kivonult az állam. A jelenség nem most kezdődött, az elmúlt húsz évben készült romastratégiák mindegyike csődöt mondott, a rendszerváltás óta egy tapodtat sem léptünk előre. Javaslatból, koncepcióból, ötletből több van, mint elég, ám a politika valamiért nem akarja rászánni magát a változtatásra, sőt, az új alkotmánnyal még az eddig megszerzett kisebbségi jogok is veszélybe kerülhetnek - mondja Kállai Ernő, kisebbségi ombudsman.

Kedden jelentette be, hogy vizsgálatot indított a gyöngyöspatai romaellenes események miatt. Mit vizsgálnak és miért nem előbb léptek?

Mindig éles figyelemmel kísértük a hivatalban ezeket az eseményeket. Nem csak a gyöngyöspatai ügyet, hanem a korábbi incidenseket is, hiszen az előző években is voltak hasonló masírozások. Az volt az álláspontunk, hogy a szándékos politikai provokációknak nem ülünk fel, hacsak nincs olyan beadvány, személyes megkeresés, ami miatt be kell szállni az adott ügybe. Ezeknek a politikai hecckampányoknak megvan a maguk forгатókönyve: adott egy nagyon rossz állapotban lévő település, ahol komoly szociális, oktatási problémák vannak, nagy a munkanélküliség – erre szoktuk azt mondani: „olyan, mintha kivonult volna az állam” –, amire rászállnak ezek a szervezetek. Van egy olyan politikai mozgalom, amely gyakorlatilag csak ebben utazik.

Ezektől a hecckampányoktól próbálunk távol maradni, mert nem akartunk ingyen reklámot csinálni nekik: ha az ombudsman beszáll, akkor az ügynek nagyobb súlya lesz, nagyobb lesz a sajtóérdeklődés. Inkább háttérmunkát végeztünk: a rendőrséggel, a közigazgatási szervekkel tárgyaltunk, hogyan lehet megszüntetni a problémát. Viszont Gyöngyöspata esetében már nem erről van szó, már nem egy egyszeri felvonulás volt, hanem heteken keresztül embereket félemlítettek meg. Ráadásul kaptunk beadványokat is, a helyi kisebbségi önkormányzat vezetője már sokkal hamarabb, a masírozás előtt bejelentkezett hozzánk egy ügyben. Most nagyon alaposan kivizsgáljuk a településen kialakult helyzetet. Igazából a mechanizmus az érdekes: hogyan lehet egy ilyen akciót megszervezni, milyen jogszabályokat vagy joghézagokat játszanak ki, miért késlekednek az államhatalmi szervek, mit kell tenni annak érdekében, hogy ez ne ismétlődhessen meg. Több helyszíni vizsgálat vár ránk, így csak azt tudom most elmondani, hogy milyen irányba haladunk, az eredményről majd később számolunk be.

Mikor indította a vizsgálatot?

Hivatalosan egy héttel ezelőtt.

Azért már az első napokban látni lehetett, hogy ez nem egy újabb gárdafelvonulás, nem egy hecc. Balog Zoltán romafelzárkóztatási államtitkár élesen bírálta önt a késlekedés miatt azt állítva, hogy „felelőtlen kijelentéseket tesz, ahelyett, hogy a munkáját végezné”.

Jogszabály tiltja, hogy az ombudsman politikai kérdésekben állást foglaljon.

A gyöngyöspatai akciózás azért több volt, mint egy újabb jobbikos vagy gárdás megmozdulás. A Szébb Jövőért Polgárőr Egyesület március elején vonult be a településre és közel két héten át terrorizálta a roma lakosságot.

Várjuk meg a vizsgálat végét, hogy pontosan lássuk, mi volt ez az akció. Az a fajta közvetlen beavatkozási lehetőség, ami a kormány rendelkezésére áll, nekem nincs meg. El tudok indítani egy vizsgálatot, de napokba, hetekbe telik, amíg az lezajlik. Én nem utasíthatom a rendőrséget, azt viszont utólag meg tudjuk állapítani, hogy esetleg késlekedett-e valamelyik állami szerv.

A rendőrség végig arra hivatkozott, hogy nincs lehetősége fellépni, mert a résztvevők nem a betiltott Magyar Gárda egyenruháját hordják és nincs erőszak.

Nem prejudikálhatok, mint említettem, a vizsgálat még nem zárult le.

A Társaság a Szabadságjogokért szerint legalább három olyan büntetőjogi passzus is létezik – közösség tagja elleni erőszak, zaklatás, garázdaság -, amire hivatkozva a rendőrség felléphetett volna. Még ha nem is zárult le a vizsgálat, jogászként mi a véleménye erről?

Nekem most ombudsmanként kell nyilatkozzom ebben az ügyben, nem lehet különvéleményem, de meg fogjuk nézni, hogy az ön által felsorolt jogszabályhelyek alapján felléphetett volna-e a rendőrség. A Büntető törvénykönyv mellett megnézzük, hogy az ügy érinti-e az egyenlő bánásmódról, a gyülekezésről, a polgárőrökről szóló jogszabályokat is. Igyekszünk minél hamarabb lezárni a vizsgálatot, persze ebben az is szerepet játszik, hogy például a megkeresett belügyminiszter mennyi idő alatt válaszol.

Mondta, hogy a masírozás előtt is érkeztek beadványok a településről. Miért állt elő ez a helyzet Gyöngyöspatán?

Sajnos Gyöngyöspata nem kivétel, rengeteg településen hasonló a helyzet. Nem véletlenül mondják azt, hogy keresnek egy másik települést és ott folytatják. Gyöngyöspatán cigánygyerekek nagy többsége SNI-snek (*sajátos nevelési igényű tanuló, akit testi vagy pszichés fogyatékoságai miatt speciális oktatást, külön odafigyelést igényel – a szerk.*) van nyilvánítva, a romák szegregáltan laknak, a gyerekeiket szegregáltan tanítják, egyes állítások szerint a rendőrség nehezen tudja fenntartani a közbiztonságot. Most az a legfőbb kérdés, hogy

az állam tesz-e valamit azért, hogy másutt ne történhessen meg az, ami Gyöngyöspatán az elmúlt hetekben lezajlott.

A magukat „polgáröröknek” nevező felvonulók azt mondták, hogy Hajdúhadházon folytatják. Ha egy problématerképet kellene készítenie, mely településeken valószínűsítene a masírozók feltűnését a következő hónapokban?

Sajnos bárhol az országban. Az elmúlt húsz évben – és ennek a kérdéskörnek már könyvtárnyi irodalma van – egy tapodtat sem léptünk előre az integráció területén, sőt, több területen visszalépés történt. Én már egyre kevésbé hiszek abban, hogy valamilyen állami program megoldja a cigányság problémáit. Ezt mondtam a rasszizmus világnapján is, amit Balog államtitkár úr vélhetően félreértett, amikor az ön által is említett nyilatkozatát tette. Egyre inkább azt gondolom, hogy az államnak az alapfeladatait kell ellátnia, a többi a civil szervezetek dolga, illetve leginkább a romáké, mert úgy tűnik, magukon kívül senki másra nem számíthatnak. A saját erejükből kell talpra állniuk.

A magyar EU-s elnökség fő prioritása az uniós roma stratégia kidolgozása. Önt, mint akihez „letről” a legtöbb panasz, észrevétel befut, bevonták-e az előkészületi munkába?

Balog Zoltán államtitkárságával mindig is jó volt az ombudsmani hivatal kapcsolata, tavaly ősszel hosszan tárgyaltunk erről a stratégiáról, de aztán abbamaradt az egyeztetés. Egyébként nagyon fontosnak tartom, amit Járóka Livia (*a Fidesz vállaltan roma származású európai parlamenti képviselője - a szerk.*) ebben az ügyben tesz: ha lenne egy uniós stratégia, akkor talán a tagállamok is komolyabban vennék a romák felzárkóztatását. Ám tartok tőle, hogy ez egy eszmei deklaráció lesz, a siker ugyanis továbbra is azon múlik, hogy a tagállamok mit tesznek majd. Magyarországon 1995 óta minden kormány készített hosszú- és rövidtávú stratégiát és mégis ott tartunk, ahol.

Lát esélyt arra, hogy az EU-val el lehessen fogadtatni egy ilyen specifikusan a romákra szabott programot? Ugyanis az Európai Bizottság eddig azért ellenezte az átfogó romastratégiát, mert jogilag kivitelezhetetlennek tartotta a cigányság megcélzását, mivel etnikai alapú statisztikák készítése számos országban tiltott.

Az adatvédelmi biztossal közösen készítettünk egy külön javaslatot az adatgyűjtésre vonatkozóan, amiben leírtuk, hogy milyen jogszabály-módosításokra lenne szükség. Most jön majd a népszámlálás, ami alapján állítólag a kisebbségi autonómiákat támogatni fogják. Nekem nagyon rossz előérzetem van, mert a gyöngyöspatai eset után a romák egy jelentős része nem fogja vállalni az identitását, a töredékük fogja cigánynak vallani magát. Ez egyébként nem csak a cigányságra, hanem a többi kisebbségre is vonatkozik.

Az elmúlt két hétben többször élesen bírálta a Fidesz-KDNP alaptörvény-tervezetét, Szíjjártó Pétert plagizálva „pofátlanságnak” nevezte a kisebbségi jogok megkurtítását. Miért gondolja, hogy az új alkotmány megnyirbálja a szerzett jogokat?

Ez nem csak az én véleményem, ezt látja mind a 13 nemzetiség vezetője is. A kisebbségek kimaradtak a Nemzeti Hitvallásból, a preambulum nem utal az 1100 éves együttélésre, a közös múltra. Eltűnt az alkotmányból a kisebbségi nyelvek védelme, pedig ezen a téren nemzetközi kötelezettségeink vannak – úgy, mint a Kisebbségvédelmi Keretegyezmény és a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Chartája. Eltűnt a kollektív részvételnek a deklarációja, ami az Alkotmánybíróság szerint a kisebbségi önkormányzatiság alapja. Nincs benne a kisebbségi a tervezetben a kisebbségek parlamenti képviselőinek az elismerése sem.

Benne van viszont a parlamenti munkában való részvétel deklarációja.

De nem tudni, hogy ez mit jelent, tartani lehet attól, hogy ez nem magát a képviselőt jelenti. Tény, hogy a részletkérdéseket külön törvényekben kell tisztázni, de azt deklarálni kell még az alkotmányban, hogy van-e parlamenti képviselőjük, és ha igen, akkor milyen.

A tervezet szerint az alkotmány tiszteletben tartja a kisebbségi nyelvhasználatot. Miben különbözik ez a hatályos megfogalmazástól, amely a „védi” kifejezést használja?

A „tiszteletben tartja” azt jelenti, hogy otthon mindenki úgy beszél, ahogy akar. A „védi”, vagy a „fennmaradását támogatja” viszont azt, hogy az állam tesz is valamit azért, hogy ne tűnjenek el ezek a nyelvek, hogy ne csak a magánéletben, hanem a közfórumokon is lehessen használni őket. Ezeknek a deklarációknak nemcsak szimbolikus, hanem gyakorlati jelentőségük is van.

Az utóbbi négy-öt évben a cigány kisebbség több vezetője is bírálta a kisebbségi önkormányzatiság jelenlegi szerkezetét, mert szerintük sem érdemi hatáskörrel, sem anyagi háttérrel nem rendelkeznek, legfeljebb a hagyományőrzésben jeleskednek.

Jól ismerem a cigány kisebbségi önkormányzatok helyzetét, könyvet írtam a működésükről, számos jelentést készítettünk erről. Tény, hogy az önkormányzatiság utat tévesztett, átszövi a pártpolitika, miközben az alapvető feladatuk a nyelv védelme, a hagyományok gondozása, a kulturális intézmények működtetése lenne. Ráadásul a roma társadalomban sokan ezektől az önkormányzatoktól várják a szociális helyzetük javítását, ám ez soha nem volt a kisebbségi önkormányzat feladata. Valóban nem működik megfelelően a rendszer, de ettől még nem kell megszüntetni, inkább vissza kéne terelni eredeti feladatköréhez.

Az Országgyűlés 1992 óta mulasztásos alkotmánysértésben van, mert 19 éve képtelen megoldani a kisebbségek parlamenti képviselőit. Amikor 2005-ben a parlament végre megalkotta a kisebbségeknek a helyi önkormányzatokban kedvezményes mandátumot

biztosító törvényt, az Alkotmánybíróság elkaszálta a kezdeményezést. Úgy tűnik, a hatályos alkotmány keretei között nincs jó megoldás erre a problémára.

Az Ab nem általában a kedvezményes mandátumot mondta alkotmányellenesnek, hanem azt a megoldási javaslatot, amit a parlament 2005-ben elfogadott. Amiről már az elfogadása előtt is mindenki tudta, hogy nem fog átmenni az Alkotmánybíróságon. A kisebbségi közösségekkel erre is kidolgoztunk egy tervezetet, egy konkrét jogalkotási javaslatot, itt porosodik évek óta a hivatalban. Azt kell, hogy mondjam, évek óta magunkat ismételtjük, de nem történik semmi. Ha csak azt megtennék a parlamenti pártok, hogy kiveszik a javaslatainkból az általuk is vállalható elemeket, már előrébb lennénk.

Javaslatait eljutatta a parlament alkotmány-előkészítő bizottságához. Volt-e fogantja ezeknek?

A Salamon László vezette bizottságnak szövegszerű javaslatot készítettünk, hogyan lehetne a kisebbségi jogokat belefoglalni az új alaptörvénybe. Elmentem a bizottság ülésére, Salamonnal többször is egyeztettünk.

Tud valamit arról, hogy miért nem kerültek be a tervezetbe a javaslataik?

Fogalmam sincs, ezt a szövegezőktől kellene megkérdezni.

Azért is bírálta a kormánypártok alkotmánytervezetét, mert csak egyetlen ombudsmanról tesz említést a jelenlegi négy helyett. Ezzel szemben a javaslat egyik szövegezője, Szájer József azt mondta, egy országgyűlési biztos „megfelelő szakhelyettesekkel jobb garanciát” tud nyújtani.

Úgy vélem, Szájer úr nem hozott fel megfelelő szakmai érveket a rendszer átalakítása mellett. Nem hiszem, hogy az emberek nem tudnák megkülönböztetni a négy ombudsmant vagy, hogy nem tudnák, hova kell a panaszaikkal fordulni. Nem igaz, hogy sokan vagyunk a hivatalban: míg az általános ombudsmannál közel 40 ember dolgozik, nálunk csak 15 ügyintéző van, mi vagyunk a legkevesebben. Meg kéne nézni, hogy ki fogadja személyesen is a panaszosokat, ki megy vidékre, ki járja be a cigánytelepeket, melyik hivatal fogadja telefonon is a panaszokat. Európában 11 olyan ország van, ahol kettő vagy több azonos jogkörű ombudsman foglalkozik az állampolgárok panaszaival.